

üles aeti, ei jätkunud aega nende korrapäraselt sidumiseks. Nad keerasid ta üks-kaks korda ümber kaela ja torkasid ühe kaelasideme saba oma kuue nõõpaugust läbi. Hiljem nimetati selline kaelaside lahingu järgi *steinquerque*'ks." Etikett jõudis *steinquerque*'idele järele ja käskis lipsusaba kindlasti just kuuendast nõõpaugust läbi pista.

18. sajandi alguseni oli lipsu eelkäija batistist või musliinist õmmeldud pikk riba. Vahel tikitud, vahel üleni pitsist. Prantsusmaa kuningale kaelasidemed meeldisid ning tema suureks armastuseks sai kaelasidemete ehtimine kõikvõimalike paelakeste ja kaunistustega ning uute sõlmedega. Kuna kuningas paelte värve iga päev isiklikult väga hoolikalt valis, kahtlustati teda avalikult salajaste sõnumite saatmises Prantsuse õukonna daamidele. Sõlmed ise muutusid aga nii keeruliseks, et õukonda värvati lipsumeister, kes oli kuninga riitaja alluvuses ning kelle tööks oli kuningat iga päev uue ja huvitava sõlme ehtida.

KANNATUSTEROHKED STOCK'ID

1735 murdis Inglismaal moodi *stock* – valgest musliinist rombikujuline riba, mis keskelt pikuti kokku murti, ümber ülestõstetud särgikrae keerati ja lõpetuseks ilunõelaga kinnitati. *Stock*'il ei olnud rinnale langevaid tüütuid sabasid, aga jäi siiski üks probleem: ta oli nii kõvasti ümber kaela timmitud, et takistas hingamist ja ka pea pööramist. Samas andis see peale uhke hoiaku ja selle rühiparanduse pärast tegi *stock*'i Prantsusmaal tervele sõjaväele kohustuslikuks oma suure reformimeelsuse poolest tuntud krahv de Choiseul. Sõjaväelaste *stock*'id olid kirsipunased, tumesinised või mustad ning seest toetasid neid vaalaluud. Nad olid niivõrd ebamugavad, et käsk "paremale" või "vasakule" täideti nüüdselt teatava hilinemisega, ning tuletasid ka tagalas sõduritele meelde, et kodumaad ei saa teenida ilma valu ja kannatusteta.

Prantsuse revolutsiooni ajal valdasid revolutsioonäre kaelasideme suhtes segased tunded. Marat' jaoks jäi see vihatud aristokraatia sümboliks nagu siidsukad ja parukad. Roberspierre ja Danton jäid kaelasidemetele kindlaks ja kandsid neid vääramatult edasi kui tsiviliseeritud maailma sümbolit.

Prantsuse näitleja Carat' lõpetas igasugused vaidlused lipsu eksistentsi üle, kandes ebasümmeetriliste sõlmedega hiigelsuuri kaelasidemeid, mis vallutasid publiku südame ja kohe ka garderoobi. Kaelasidemed võtsid koomilised mõõtmed ja muutusid kunstniku hingelaadist juhitud ekstravagantseteks.

ELIIT KANNAB LIPSU NAGU ILUS BRUMMEL

Samal ajal läksid inglased vastupidises, palju tagasihoidlikumas suunas. Prantsuse revolutsioon ja sündmused Ameerikas tõstsid peremehe ja teenri "ohtlikult" ühele pulgale ning muutsid lihttöölise ja härrasmehe omavahel võrdseks. Mõök ja kõrge sõjaväeline karjäär olid kättesaadavad igast sotsiaalsest klassist sündinutele, aritokraatidele jäi alles vaid stiil ja elegantsus. Sotsiaalselt kõrge positsiooni näitajaks sai kaelaside. Töölised kandsid rätikuid ja salle, džentelmenid kaelasidemeid.

Tavalisest keskklassist kuninga sõbraks pürginud hilisem esidžentelmen Georges Brummel sai tuntuks oma peene garderoobi poolest, mis jättis kõrvale kõik silmatorkava ja ekstravagantse. Tema leiutatud *amidonnage* oli äärmiselt keeruliste sõlmedega kaelaside, mis oma välimuselt tagasihoidlikuks jäi. Sõlmede tegemiseks oli vaja kannatlikku meelt ja abistavaid

teenreid, mida vasemal ühiskonnakihil kuskilt võtta ei olnud. Brummeli järgi aga ei tohtinud äpardumise korral mitte kunagi sama kaelasidemega uuesti alustada, sest kaelaside läks kortsu ja seda oli teise sõlme tegemisel näha.

Hommikuti nähti Brummeli teenrit sageli trepist ilmatu suure kuhja kaelasidemetega triikimistoa poole kulgemas. "Need on meie ebaõnnestumised," tavatses teener kommenteerida.

VALGE JA MUSTA VÕITLUS

"Kaelaside võib olla ükskõik millist värvi, peasi et ta valge oleks," kinnitas Brummel.

Pärast Brummeli surma 1840 lahvas riid kahe leeri vahel: kas valge või must? Kuni 19. sajandi keskpaigani tähendas musta lipsu kandmine enamuse seisukohaga mittenõustumist, niisiis on anarhistidki lipsu kandnud.

"Kui mehed ilmuvad seltskonda musta lipsuga, siis loobume meie, naised, dekolteedest!" ähvardas musta ja valge võitluse alguses üks mõjukas seltskonnadaam. Ähvardustest hoolimata võitis Prantsusmaal must värv ning samas saabus ka kaelasidemete kuldaeg. Lipsude sidumiskunstist anti välja terveid ajakirju ja kuna sõlmed muutusid kohutavalt keeruliseks, hakkasid rätsepap müüma isegi kaelasidemeid, mis olid juba valmis seotud.

Enamikul elanikkonnast ei olnud ka Brummeli nelja tundi, mis tollel tavaliselt enda riietamiseks kulus. Hädasti läks vaja midagi lihtsamat. Ning saabus ka kiki-lips – vähendatud ja lihtsustatud versioon Carat' keerulistest ja ekstravagantsetest sõlmedest. Must päeval ja valge õhtul.

Romantiliste boheemlaste rinnaesist ehtis *lavallière* – tärgeldamata pehmelt seotud lipsuke, mille sabad pikalt rinnale langesid. See oli tuletatud Louis XIV armukese kaela ehtinud lipsukeste järgi.

MEIE TAVALINE LIPS

Peale selle muutusid vestide väljalõiked järjest sügavamaks ja tekkinud tühja pinda rinnaesisel oli vaja millegagi täita. Ka kõvad kraed hakkasid kaduma ja olid nüüd mitte üles tõstetud, vaid rohkem allapoole pööratud. Kaelasidemetel paluti krae all vähem ruumi võtta ning sündis *regate* – tänapäevase lipsuga sarnanev sirgelt rinnale langev kaelaside.

Regate'i peamine probleem oli selles, et seda tuli siduda väga kõvasti, et sõlm üldse püsima jääks. Ning kui ta kaelast ära võeti, siis jäi järele lihtsalt üks kolle narts.

1924 tuli Jesse Langdorf New Yorgis geniaalsele ideele lõigata lips kangast välja diagonaalis, mistõttu kangas paremini langes ning sõlm iseenesest kergemini püsis. Ka õmbles ta lipsu kokku kolmest eri osast ja meie tänapäevane lips oli sündinud.

Lips ei tähista sugugi mitte bürokratidele kohustuslikku piinariista, vaid lihtsalt kuulumist tsiviliseeritud maailma. "Ükskõik milline tegelane, kes kannab smokingut ja kiki-lipsu, võib endast jätta tsiviliseeritud inimese mulje," ahhetas Oscar Wilde. Lihtsalt kostüümist midugi ei aita. Tavaline haritud lipsukandja kannab lipsu austusest kolleegide vastu. Ta suudab valida lipsu värvi ja sõlme vastavalt oma meeolele või vastavalt kohtumistele, mis teda ees ootavad. Nagu hea söögi valmistamiseni jõudmisega, nii läheb lipsude meisterlikuks sidumiseks, valimiseks ja kandmiseks vaja aega ja praktikat, julgust, katsetamist ja loovust. Ja teravat mõistust.

BALTMAN

www.baltman.eu